

Complexnummer: 531315

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

NHW-Betonnen werken Muiderberg

Aantal complexonderdelen

4

Monumentnummers van complexonderdelen

531316, 531317, 531318, 531319

Woonplaats

Muiderberg

Gemeente

Gooise meren

Provincie

Noord-Holland

Locatie van het hoofdobject

Muiderberg, Betonnen werken Muiderberg

Complexomschrijving

Cluster 1. Complexomschrijving.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

De Nieuwe Hollandse Waterlinie vormde van 1815 tot februari 1940 de hoofddefensielinie van het Koninkrijk der Nederlanden. De 85 kilometer lange verdedigingslinie die is gebaseerd op een uitgestrekte waterbarrière gesteund door militaire versterkingen, strekte zich uit van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch bij Werkendam. De breedte varieerde van slechts enkele honderden meters ten oosten van Utrecht, tot 7,5 km en zelfs meer dan 10 km in de Vijfheerenlanden. Het typisch Hollandse defensiesysteem van inundaties was de verbeterde voortzetting van de eens zo succesvolle (oude) Hollandse Waterlinie uit 1672. Het concept voor een waterlinie dateert al uit 1589, toen prins Maurits opdracht kreeg van de Staten van Utrecht en Holland om te onderzoeken hoe de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op een zo efficiënt mogelijke manier kon worden verdedigd. Door een optimaal gebruik van de geografische omstandigheden kon een bijzondere verdedigingslinie worden aangelegd. Daar waar hoog Nederland overgaat in het laag gelegen poldergebied is het tamelijk eenvoudig om land onder water te zetten met behulp van sluizen of het doorsteken van dijken. Aan de tastbare onderdelen van deze voornamelijk 'papieren tijger' werd eeuwenlang gesleuteld. Na WOII speelde de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen rol van betekenis meer in de hoofddefensie. En in 1951 werden veel onderdelen van de Linie gedeclineerd, waarmee de opheffing van de Linie als zodanig een feit was.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Een verbeterde Waterlinie

De grond- en waterslag voor een verbeterde nieuwe Hollandse Waterlinie werd gelegd in de Franse tijd in 1796/97 door de directeur der Hollandse Fortificatiën C.R.T. Kraijenhoff. In zijn Memorie betreffende de eerste of capitale Waterlinie beschrijft Kraijenhoff gedetailleerd hoe de (oude) Hollandse Waterlinie er toen voorstond en geeft hij aan hoe deze Linie verbeterd zou moeten worden. Tevens bepleit hij een oostwaartse verlegging van de Linie om de stad Utrecht binnen de Linie te brengen, beschermd door een aaneenschakeling van voorposten. Niet alleen omdat Utrecht een belangrijke garnizoensstad was, maar vooral om te voorkomen dat de vijand de waterhindernis zou kunnen aftappen. De aanbevelingen die hij deed vormden het concept voor wat later de Nieuwe Hollandse Waterlinie gaat worden. In 1811 werden de plannen zelfs door Keizer Napoleon goedgekeurd: *La ligne de Naarden à Gorcum doit donc être considérée comme la vraie ligne de l'Empire*. Mede vanwege militaire en politieke ontwikkelingen werd het plan echter niet verder uitgewerkt. Na het vertrek van de Fransen, bij de aanloop tot het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden in het najaar van 1814, diende Kraijenhoff opnieuw een nota in, waarin zijn voorstellen uit 1796 en 1811 waren geactualiseerd. Daarop besloot Koning Willem I in het voorjaar van 1815 tot de aanleg van een nieuwe Waterlinie, toen nog 'Utrechtse Linie' genoemd. De militaire en waterstaatkundige werken voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zouden het grootste en duurste infrastructurele project worden dat ooit in Nederland is uitgevoerd.

Bouwen aan een perfect systeem

Evenals de 'Oude' Hollandse Waterlinie steunde de 'Nieuwe' op uitgebreide - maar nu beter beheersbare - inundaties, waarbij forten en batterijen de inlaatpunten (sluizen) beschermden en de niet te inunderen terreinstroken en andere accessen afsloten. Samen met de waterbouwkundige Jan Blanken, inspecteur-generaal van Waterstaat, ontwikkelde Kraijenhoff als inspecteur-generaal der Fortificaties (1814-1826) de 'natte' plannen voor de Nieuwe Waterlinie en werd opdracht gegeven aan majoor-ingenieur Willem Offerhaus voor de bouw van een fortenkring om Utrecht. Tot aan Nieuwersluis werd het tracé van de (oude) Hollandse Waterlinie langs de Vecht aangehouden. Vanaf Nieuwersluis volgde de nieuwe linie de Vecht, tot enkele kilometers ten noorden van Utrecht. Daar moest de linie oostelijk om de stad heen buigen, om vervolgens langs de Vaartse Rijn verder te gaan tot aan de sluizen van Vreeswijk aan de Lek. Voorts sloot de nieuwe Waterlinie aan op het zuidelijke tracé dat in 1787 was verplaatst naar de Diefdijk en de Linge. Er dienden vijf zogenaamde 'inundatiekommen' te komen met op de accessen permanente verdedigingswerken. Op een zestal cruciale plekken werden door Blanken ontworpen waaiersluizen gebouwd. Deze sluizen, die zelfs tegen hoog water in geopend konden worden, waren ideaal voor militaire inundaties. De inrichting van een optimaal inundatiestelsel en de aanleg van de onmisbare permanente verdedigingswerken duurden, met onderbrekingen, van 1815 tot 1886. Dat de realisatie van de nieuwe Waterlinie zoveel tijd kostte, had alles te maken met de (internationale) politieke en militair-technische ontwikkelingen en de ingrijpende infrastructurele en waterstaatkundige veranderingen gedurende de negentiende eeuw. We kunnen in die eeuw een viertal bouwperiodes onderscheiden. In de eerste fase van 1815-1826 werden de versterkingen rondom Utrecht gerealiseerd. Vervolgens bouwde de Dienst der Fortificatiën van 1841 tot 1864 de torenforten bij de rivieraccessen en tussen 1867-1872 vonden overal in de Linie verbeteringen plaats. Ten slotte werden tussen 1871 en 1886 de laatste forten van de Linie gebouwd. In de twintigste eeuw veranderden de militaire tactieken drastisch en werden veldversterkingen tussen de forten aangelegd met diverse werken van gewapend beton.

Bouwfases in de negentiende eeuw

Gedurende de eerste bouwperiode werd tussen 1816 en 1826 op de kwetsbare accessen rondom Utrecht een vijftal forten gebouwd. De eenvoudige werken bestonden uit aarden omwallingen, die precies in het hart van de te beveiligen weg of kade waren gelegen. De forten werden omgeven door een gracht en op de hoofdwal was de opstelplaats voor het geschut. De vorm en de omvang van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

forten werden bepaald door de breedte van het acces en de ligging van de inundatiemiddelen. Op de hoog gelegen - en dus niet te inunderen - Houtense Vlake werden vier lunetten gebouwd. Deze V-vormige versterkingen werden voorzien van zware bakstenen bekledingsmuren. Ten zuiden van Utrecht bouwde men ter bescherming van de inundatiesluizen forten bij Jutphaas, Vreeswijk en Culemborg. De volgende bouwphase diende zich aan nadat Nederland in 1839 België als onafhankelijke staat had erkend. Reorganisatie en vernieuwing van het verdedigingsstelsel waren nodig. Koning Willem II besloot tot een geconcentreerde verdediging, met de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoofddefensielinie. De vestingen en linies aan de landsgrenzen dienden om een eventuele vijandelijke opmars te vertragen, zodat de inundaties van Waterlinie tijdig konden worden gerealiseerd. De tweede actieve bouwperiode van de waterlinie duurde van 1841 tot 1864 en vond plaats, ondanks ingrijpende bezuinigingen op defensie (de omvang van het leger werd gehalveerd). Onder leiding van genieofficier Merkes van Gendt werden op de dijkaccessen langs de rivieren torenforten gebouwd. Bij de rivieraccessen van de Vecht, Lek, Linge en Waal verrezen ronde bakstenen torenforten. In diezelfde periode kregen veel kleinere werken van de linie 'bomvrije' gebouwen o.a. in de vorm van vierkante wachthuizen binnen de redoutes. Met de Napoleontische term 'bomvrij' (à l' epreuve de bombe) bedoelde men dat ze bestand waren tegen contemporain geschut. Het waren veelal wachthuizen met zware, gemetselde muren. Enige versterkingen op de dijkaccessen in het Vechtplassengebied, die nog uit de Franse tijd dateerden, werden vervangen door eenvoudige forten of redoutes. In 1853 werd de Kringenwet ingevoerd die bepaalde dat er binnen cirkel van 1000 meter van de forten beperkte bouw- en beplantingsvoorschriften golden i.v.m. een vrij schootsveld. Binnen deze kringen vinden we dan ook soms houten bebouwing. In 1951 werd de Kringenwet opgeschort en in 1963 ingetrokken. Omstreeks 1864 leek de Nieuwe Hollandse Waterlinie min of meer voltooid. Maar ontwikkelingen voor en tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 brachten talloze tekortkomingen aan het licht, zowel op bouwkundig en wapentechnisch, als op tactisch gebied. Kolonel Kromhout kreeg de taak om de organisatie van de Waterlinie beter te structureren. Er waren veel te weinig bomvrije onderkomens voor manschappen en bomvrije magazijnen voor munitie. Bovendien bleken de zware muren van de hoge torenforten lang niet zo 'bomvrij' als ze heetten te zijn. Maar ook de nieuwe en de verbeterde 'bomvrije' forten bleken kort na oplevering alweer verouderd. In de daaropvolgende jaren werden de kwetsbare torens daarom beveiligd. Om de torens tegen directe treffers te beschermen, werd een zogenaamde 'contrescarp' aangebracht, een halfgrondgaande aanaarding van een dik kleipakket of een gemetselde en aangeaarde galerij die los stond van de toren en daar in een ruime halve cirkelvorm omheen lag. Ook veel andere bomvrije wachthuizen kregen een stevige aarden dekking. De derde bouwperiode (1867- ca. 1872) volgde o.a. na de uitvindingen van geschut met een getrokken loop (ca. 1860). Dit ver dragende en nauwkeuriger geschut maakte duidelijk dat de werken in de Waterlinie toch zeer kwetsbaar waren. De forten misten dekkingsmogelijkheden voor manschappen en materieel. Er was behoefte aan bomvrije remises voor geschut en bomvrije kazernes voor de manschappen. Bovendien dienden de wallen te worden verzaaid. Door de toegenomen reikwijdte van de projectielen moesten de steden Naarden en Utrecht, die in de frontlinie kwamen te liggen, op grotere afstand worden verdedigd. Daarom werden vooruitgeschoven posten aangelegd. Het centraal gelegen Utrecht was al een kruispunt van wegen, maar werd sinds de jaren '60 ook een knooppunt van een nieuwe vorm van infrastructuur: de spoorwegen. De ring van zes oudere forten die Utrecht beschermden, lag ten opzichte van de mogelijke posities van vijandelijk geschut te dicht bij de stad. Daarom werd nog verder oostwaarts van de Domstad een tweede, vooruitgeschoven fortenkring aangelegd. Verder vonden langs de Lek verbeteringen plaats voor mogelijke onderwaterzettingen rond Utrecht: er kwam een nieuwe inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede en er vonden verbeteringen plaats bij Honswijk. Begin jaren '70 realiseerde de regering zich dat het Nederlandse defensieapparaat de afgelopen dertig jaar sterk onder de bezuinigingen had geleden. Daarom diende de Minister van Oorlog de Vestingwet van 1874 in. Deze kende o.a. prioriteit toe aan de verbetering en vernieuwing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging. Binnen acht jaar moesten nieuwe werkzaamheden voor de hoofdverdedigingslinie worden verwezenlijkt (ruim 10 miljoen gulden). Daarmee ging men de vierde bouwperiode (ca. 1871-1886) in, die in feite een voortzetting was van de derde, maar op andere gronden. De Waterlinie was nog maar amper ingericht volgens de laatste eisen van een grote defensieve kracht, of in 1885 werd de brisantgranaat ingevoerd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Tegen dit explosieve projectiel was geen fort bestand. L'histoire se repète: op slag waren de forten van de gemoderniseerde Waterlinie weer verouderd en dus onbruikbaar. De geschiedenis van de vestingbouw leert dat de ontwikkelingen van de verdedigingsmethoden voortdurend achterlopen op die van de aanvalswapens. De forten bleken niet meer geschikt als opstellingsplaats voor vestinggeschut. Om trefkans te voorkomen, moesten manschappen en geschut worden gespreid in het linielandschap. De forten vervulden nog wel een rol als stormvrij infanteriesteunpunt. Sindsdien speelde 'maskering'(camouflage) door beplantingen op en bij de forten een rol. In deze periode werden op veel forten, behalve fortwachterswoningen, ook houten genie- en artillerieloodsen gebouwd om het materieel in vreedstijd vochtvrij te stallen. Ondertussen vond toch op grote schaal nieuwbouw plaats in de Waterlinie. Van noord tot zuid verrezen nieuwe forten en batterijen in de Linie om een aaneengesloten 'snoer' van steunpunten op bepaalde afstand van elkaar te realiseren. Daarna kwam de fortenbouw tot stilstand. Het nut en de kracht van de kostenverslindende en snel verouderende forten van de Waterlinie stonden aan het eind van de negentiende eeuw ter discussie. Het accent werd van de zogenaamde 'dode weermiddelen' verlegd naar de levende, mobiele strijdkrachten die verspreid in veldversterkingen in de Linie zouden moeten opereren om een stormaanval met de nieuwste wapens te weerstaan.

WOI en WOII

Tijdens de mobilisaties van WOI en WOII werd een groot aantal veldversterkingen voor artillerie, infanterie en munitieopslag aangelegd. Loopgravenstelsels, groepsnesten, prikkeldraadversperringen, gevechtswagenversperringen en tankgrachten bepaalden het gezicht van de jongste Waterlinie. Ook bouwde men honderden betonnen groepsschuilplaatsen en vele mitrailleurkazematten tussen de forten in het linielandschap. Op en bij de forten verschenen de moderne golfplaten Nissen-hutten en Romney-loodsens voor diverse doeleinden.

COMPLEX BETONNEN WERKEN MUIDERBERG

Inleiding complex

Het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG is een 20ste-eeuwse toevoeging aan de reeds bestaande versterkingen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie nabij het dorp Muiderberg. Muiderberg is gebouwd op een stuwwal tussen het Naardermeer en het IJsselmeer. Door de hoge ligging waren het dorp en de directe omgeving aan de noordwest- en oostzijde niet inundeerbaar. Verder naar het noorden en aan de west- en zuidwestzijde van het Muiderberg lagen wel grote inundatievelden. Deze bodem ten tijde van het functioneren van de Oude Hollandse Waterlinie voldoende afstand tot Muiden en Amsterdam. Als gevolg van de verbeteringen van het geschut kon echter van een steeds grotere afstand effectief doel worden geraakt. Bij Muiderberg ontstond daardoor het risico dat vijandige troepen zware geschutsbatterijen zouden opstellen die dan een directe bedreiging voor Amsterdam vormden. Behalve de niet inundeerbare gebieden liggen er bij Muiderberg twee belangrijke lineaire accessen: de 17de-eeuwse Naarder Trekvaart en de in 1931 parallel daaraan aangelegde rijksweg Amersfoort-Amsterdam (de huidige A1).

Vanwege de kwetsbaarheid van Muiderberg is vlak voor de Eerste Wereldoorlog het plan opgevat om pal ten zuiden van het dorp een fort aan te leggen. Dit plan is niet uitgevoerd. Traditionele vestingsteden en forten voldeden namelijk niet meer aan de eisen van 'moderne' oorlogsvoering. Vooral gedurende de beide mobilisatieperiodes van 1914-1919 en 1939-1940 werden langs de hele Nieuwe Hollandse Waterlinie - destijds behorende tot het zogenoemde Oostfront van de Vesting Holland - verdedigingswerken vóór en tussen de forten aangelegd. Ze bestonden uit veldwerken, betonnen schuilplaatsen, geschutskazematten, tankversperringen, enzovoorts en werden in groepen of in de vorm van lineaire stellingen aangelegd, dan wel als individuele elementen ter hoogte van een acces. De betonnen verdedigingswerken in Muiderberg dateren uit 1931 en 1939-1940.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

In 1931 werden ter verdediging van de nieuwe rijksweg Amersfoort-Amsterdam zes zogenoemde VIS-kazematten (Voorschrift Inrichten Stellingen) gebouwd. Tijdens de mobilisatie van 1939-1940 kwamen in en rond Muiderberg diverse groepsnesten en andere infanterieversterkingen tot stand. Daaronder een groot aantal Groepsschuilplaatsen van het Type P. Langs het IJsselmeer werden lineaire versterkingen aangelegd, evenals ten zuiden en ten oosten van het dorp. De versterkingen ten zuidwesten van het dorp lagen aan de rand van inundatievelden. Aan de zuid- en oostzijde zijn tankversperringen en een antitankgracht aangelegd.

Van de versterkingen uit 1931 en 1939-1940 is een deel verloren gegaan, onder meer door de verbreding van de rijksweg A1.

Ligging en relatie met andere complexen

Ten noorden en westen van het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG ligt het complex Betonnen werken Muiden-Muiderberg. Dit complex, gelegen in de inundatievelden tussen Muiden en Muiderberg, bevat werken ter verdediging van enkele accessen en van de vesting Muiden. Ze zijn eveneens in de jaren 1931 en 1939-1940 gebouwd. Behalve op het macroniveau van de Nieuwe Hollandse Waterlinie horen de complexen BETONNEN WERKEN MUIDERBERG en de Betonnen werken Muiden-Muiderberg ook op meso- en microniveau bij elkaar. Op mesoniveau betreft dit de relatie tussen de verdediging van de niet inundeerbare gronden en de inundatievelden tussen Muiden en Muiderberg en op microniveau de verdediging van het acces rijksweg Amersfoort-Amsterdam. Van deze werken resteert binnen elk van de complexen één van de bij elkaar behorende V.I.S.-mitrailleurkazematten rond de Hakkelaarsbrug (Hakkelaarsbrug-Noord en -Zuid). Zij gaven flankerend vuur aan de V.I.S.-kanonkazemat Hakkelaarsbrug-Midden. Deze is inmiddels gesloopt. Het opschrift HM (Hakkelaarsbrug-Midden) op diverse groepsschuilplaatsen type P herinnert aan de kazemat. Organisatorisch en logistiek gezien behoorden de complexen in mei 1940 tot de Groep Naarden, vak Muiden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Ten zuiden van het COMPLEX BETONNEN WERKEN MUIDERBERG liggen de verdedigingswerken van de vesting Naarden en verder naar het zuiden de forten Uitermeer en Hinderdam, die het acces van de Vecht verdedigden. De Vecht was de westgrens, alsmede ruwweg de hoofdverdedigingslijn van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De relatie tussen de werken bij Muiderberg en Naarden en de forten Uitermeer en Hinderdam is vooral gelegen op het macroniveau van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als geheel. Ze behoorden in mei 1940 organisatorisch en logistiek alle tot de Groep Naarden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Omschrijving complex

Het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG werd gebouwd in 1931 en 1939-1940 en ligt in het noordelijkste deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het bestaat uit verschillende typen betonnen werken die zijn gebouwd op de niet inundeerbare gronden tussen het Naardermeer en het IJsselmeer, in en rondom het dorp Muiderberg. Het gaat onder meer om een aantal groepsschuilplaatsen type P, en tankversperringen (waarvan één met duiker). De tankversperringen en een deel van de groepsschuilplaatsen zijn gelegen aan de uitvalswegen van Muiderberg. Enkele liggen in het centrum van het dorp of in de buurt van mitrailleurkazemat Hakkelaarsbrug-Noord.

Het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG kent geen specifiek te beschermen terreinaanleg, maar bevat een aantal bij elkaar behorende objecten, die zijn gebouwd ter verdediging van Muiderberg, Muiden en Amsterdam en tevens van het acces rijksweg Amersfoort-Amsterdam. Mogelijk zijn nog sporen of resten van versterkingen of andere werken in het terrein aanwezig.

De bescherming van het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG omvat de volgende complexonderdelen:

1 GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

2 V.I.S.-KAZEMAT

3 TANKVERSPERRING MET DUIKER

4 TANKVERSPERRING MET TETRAËDERS

Waardering complex

Het complex BETONNEN WERKEN MUIDERBERG is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het complex is een voorbeeld van geclusterde en in lineair verband geplaatste betonnen werken uit 1931 en 1939-1940 bedoeld voor accesverdediging en (in geval van de duiker) met inundatiedoeleinden.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en in het bijzonder in de directe relatie tot de complexen Betonnen Werken Muiden-Muiderberg, Fort Uitermeer en Fort Hinderdam, alsmede het acces rijksweg Amersfoort-Amsterdam. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang tussen de onderdelen van het complex. Tevens is hier sprake van een redelijk gave relatie met het schootsveld en/of inundatieveld.
- * Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen van loopgraven, tankgrachten en dergelijke.
- * Het complex is karakteristiek omdat het een duidelijk herkenbaar voorbeeld is van veldversterkingen die vooral in de mobilisatieperioden in de eerste helft van de 20ste eeuw werden aangelegd. De noodzaak daartoe was ontstaan omdat de oude fortificaties door de ontwikkelingen van nieuwe vormen van geschut niet meer aan de eisen van de tijd voldeden. In Muiderberg liggen zowel in groepen geclusterde als lineair gerangschikte versterkingen en werken ter hoogte van de accessen, zoals mitrailleurkazematten en tankversperringen.
- * Het complex is redelijk gaaf bewaard omdat, ondanks de sterk toegenomen bebouwing en begroeiing, zowel de groepsschuilplaatsen in hun onderlinge verband, als de meer solitair gelegen werken naar aard en functie nog goed herkenbaar zijn.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531316

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 januari 2013
Kadaster deel/nr 82722/188

*Woonplaats** Muiderberg
*Gemeente** Gooise meren
*Provincie** Noord-Holland

Locatiennaam Muiderberg
Locatieomschrijving Betonnen werken Muiderberg

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Muiden	C			1405
Muiden	C			1718
Muiden	C			1819
Muiden	C			2174
Muiden	C			2176
Muiden	C			2229
Muiden	C			274
Muiden	C			279
Muiden	C			2993
Muiden	C			3048
Muiden	C			3052
Muiden	C			3055
Muiden	C			3471
Muiden	C			3684
Muiden	C			3926
Muiden	C			3938
Muiden	C			4074
Muiden	C			4075
Muiden	C			721
Muiden	C			4258
Muiden	C			4307
Muiden	C			4281

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving**

Cluster 1. Groepsschuilplaatsen Type P.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn 20ste-eeuwse, in serie gebouwde toevoegingen aan de bestaande verdediging. De groepsschuilplaatsen binnen het complex Betonnen Werken Muiderberg liggen op verschillende plaatsen ten noorden, oosten en zuiden van Muiderberg. Groepsschuilplaatsen type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp (vooral) in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan in de Nieuwe Hollandse Waterlinie ongeveer 570; het merendeel (ca. 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en van een aantal exemplaren is bekend dat ze nooit zijn voltooid. Type P (vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit de zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77), uit 1928, en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal bestaande en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen en (geëlektrificeerde of te elektrificeren) spoorwegen. De groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutopstellingen, versterkingen of loopgraven. Doordat de loopgraven en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig nogal eens voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de groepsschuilplaatsen Type P was in veel gevallen gedekt door aardwerken die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op forten of in anderszins geaccidenteerd terrein zijn ze soms nog wel aanwezig. Er bestaan diverse varianten van het Type P, zowel qua maatvoering en dekkingsklasse als in uitvoering en detaillering. Zo zijn er exemplaren gebouwd in de dekkingsklassen W 15-21 en W 21-28 bij maten die uiteenlopen van circa 5.50 x 7.20 x 4.70 m tot 6.50 x 8.20 x 4.90 m (b x d x h). Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een zichtbaar geworden paalfundering is toegepast, terwijl vaak een keermuur en incidenteel een trog met trap ter kering van inundatiewater is ingebracht in de dan hoog gelegen, vierkante toegang en bij nog weer andere is een rondom uitstekende betonnen funderingsplaat aanwezig.

Omschrijving

De GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P liggen ten zuiden van het dorp Muiderberg aan de rand van het voormalige inundatiegebied, ten oosten van het dorp en als lineair stelsel langs het IJsselmeer. Ook aan de noordzijde van het dorp resteert een aantal groepsschuilplaatsen van het type P. Ze zijn één bouwlaag hoog, gewoonlijk in gewapend, ca. 1.00 tot 1.80 m dik gietbeton uitgevoerd en vormden een granaatvrij, militair onderkomen, dat beschutting kon bieden aan 10-12 manschappen infanterie / artillerie, bij dekkingsklasse W 12-15 of W 21-28. In het Oostfront behoren de meeste tot de zwaarste klasse. De groepsschuilplaatsen Type P zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan, bij maten die uiteenlopen van ongeveer 5.50 x 7.20 x 4.70 m tot 6.50 x 8.20 x 4.90 m (b x d x h). De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert echter. De beide blinde zijgevels en de keelzijde zijn tot op ongeveer 3.00 m hoogte verticaal uitgevoerd. Daarboven gaan deze gevels met een knik van ongeveer 45° naar binnen, om vervolgens over te gaan in een vlakke dekking. Rechts in de keelzijde is op plaatselijk verschillende hoogte boven maaiveld een (later al dan niet dichtgezette),

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

meestal vierkante toegangsopening. De in zijn geheel verticale, gesloten frontzijde weerspiegelt de hoeken van 45 0 en eindigt dus als een 'afgeknotte puntgevel'. In een aantal gevallen zijn in de gevel(s) ijzeren haken of beugels meegegoten die konden dienen ter bevestiging van camouflagemateriaal. Een kenmerkend onderdeel bovenop de schuilplaats type P is de conische, betonnen 'uitlaat', die bestemd was voor toepassing van een periscoop. Deze periscopen zijn in de praktijk echter zelden of nooit aangebracht. Het interieur van de groepsschuilplaatsen Type P bestaat uit een korte gang (meestal met een betonnen keermuur of balustrade en gewoonlijk enkele neergaande treden) en een van daaruit naar links gerichte 'sluis' die afgrendelbaar moest zijn door een (uit meerdere delen bestaande) zware, stalen deur met grendels. Via een tweede, vergelijkbare deur kon rechtsom een achterliggende, vrijwel vierkante ruimte worden bereikt, de echte schuilplaats. De toegang kon vanuit deze ruimte worden bestreken door een gewerschietgat. De stalen deuren zijn echter zelden of nooit geplaatst en de ingangen zijn later vaak dichtgezet met baksteen en gepleisterd. De op circa twee meter boven vloerniveau gelegen plafonds zijn vlak en rechthoekig. In een aantal gevallen zijn nog interieuronderdelen aanwezig, zoals (resten van) houten banken of een steun voor het vuurwapen voor de bestrijking van de ingang.

Waardering

GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier voorbeelden van gewapend betonnen manschappenschuilplaatsen, zonder aarden dekking, uit de periode 1939-1940.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar als onderdeel van een gedeconcentreerde verdedigingslijn zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatieselsel.
- * De onderdelen zijn redelijk gaaf bewaard en laten zich als gebouwde onderdelen nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Schuilplaats

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531317

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 januari 2013
Kadaster deel/nr 62107/73

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Muiderberg Gooise meren Noord-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Muiderberg Betonnen werken Muiderberg

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Muiden C 3052

Omschrijving**

Cluster 1. V.I.S.-Kazemat.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

De V.I.S.-KAZEMAT is in beperkte, seriematige vorm als een gewapend betonnen verdedigingswerk toegevoegd aan het bestaande defensiestelsel. Tussen 1928 en 1935 verscheen in een aantal delen het Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77 (V.I.S.). Deze boekwerken zijn ontstaan uit de wens tot standaardisering van de bouw van gewapend betonnen groepsschuilplaatsen en gevechtsofstellingen, waar het tot dan toe aan ontbrak. De voorschriften waren bedoeld voor de bouw van stellingen in oorlogsomstandigheden door de troepen zelf. Voor vreedstijd zou de genie andere ontwerpen maken. Omdat de V.I.S. was bedoeld voor onervaren dienstplichtige militairen, waren de ontwerpen van de kazematten zo eenvoudig mogelijk, met rechthoekige vormen. Er werden verschillende bouw mogelijkheden per kazemattype gegeven, die aangepast konden worden aan de (oorlogs- en terrein)omstandigheden waaronder gebouwd moest worden. Ook het weerstandsvermogen kon per bouwwerk verschillen (nl. W 12-15, W 15-21 of W 21-28). Het eerste boekwerk van de V.I.S. was deel VII, Bouw van zware gewapend betonnen schuilplaatsen. Het gold vanaf de datum van verschijnen als norm voor de gehele Nederlandse krijgsmacht. In tegenstelling tot hetgeen de titel gesuggereert, handelt deel VII voornamelijk over gevechtsofstellingen. Slechts twee van de tien voorbeeldontwerpen betreffen schuilplaatsen. De voorschriften uit de V.I.S. waren sterk theoretisch van aard of gebaseerd op kennis en ervaringen uit de buurlanden en de Eerste Wereldoorlog. Er waren vanuit militaire kring dan ook verschillende kritische geluiden te horen, zowel over de gezondheidsrisico's van de manschappen, als in tactisch-technisch opzicht. Pas nadat een aantal V.I.S.-kazematten (in vreedstijd) was gebouwd, kwam er een oefenkazemat tot stand, bedoeld voor de opleiding van bedienend personeel. Dit leidde tot enkele

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanpassingen van de reeds gebouwde werken. In de Vesting Holland zijn in totaal ca. 40 V.I.S.-kazematten gebouwd, waarvan 34 stuks aan nieuwe of verbeterde accessen in het Oostfront Vesting Holland.

Omschrijving

De V.I.S.-KAZEMAT Hakkelaarsbrug-Noord is één van de in totaal zes V.I.S.-kazematten die in 1931 werden gebouwd bij de aanleg van de rijksweg Amersfoort-Amsterdam (de huidige A1). Drie van deze kazematten lagen bij de Hakkelaarsbrug en drie ten zuidoosten van Muiden. De V.I.S.-mitrailleurkazemat Hakkelaarsbrug-Noord ligt iets ten zuidoosten van de Googweg, ten noorden van de rijksweg Amersfoort-Amsterdam (A1), ongeveer 400 meter van de Googweg, nabij de Johannes Bosboomlaan in Muiderberg. De kazemat ontleent zijn naam aan de nabij gelegen Hakkelaarsbrug over de Naarder Trekvaart. De kazemat diende om flankerend vuur te geven en maakte - samen met de identieke kazemat Hakkelaarsbrug-Zuid (gelegen in het complex Betonnen Werken Muiden-Muiderberg) en de inmiddels gesloopte kanonkazemat Hakkelaarsbrug-Midden - deel uit van de verdedigingswerken voor de in 1931 aangelegde rijksweg, die een nieuw acces vormde in de inundatievelden.

De in gewapend beton uitgevoerde kazemat gaat grotendeels verborgen onder een aarden laag. Het werk is gebouwd volgens het Voorschrift Inrichten Stellingen V.I.S. type V. De kazemat is één bouwlaag hoog en rechthoekig van vorm, met een plat dak. Aan de zijde van het schietgat voor de mitrailleur hebben de wanden een dikte van 2.30 m, aan de bovenzijde is er een dekking van 1.50 meter beton, plus een laag aarde. De trechtvormige binnenwand van dit schietgat is versterkt met een vertanding van spoorstaven. De ingang bevindt zich links in de overliggende gevel. Hierop staat een haakse gang, waaraan twee ruimtes grenzen. De eerste ruimte was een wachtruimte voor de manschappen en had een periscoop, de tweede was de gevechtsruimte voor de mitrailleur. Beide ruimtes hebben een schietgat voor een geweer in de richting van de gang.

Waardering

De V.I.S.-KAZEMAT is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het onderdeel dateert uit 1931 en is een voorbeeld van een kazemat gebouwd naar het Voorschrift Inrichten Stellingen. Deze voorschriften verschenen tussen 1928 en 1935 met als doel een standaardisering van stellingen en bedoeld voor de bouw daarvan in oorlogstijd door de troepen zelf.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is vrij zeldzaam omdat er slechts 40 V.I.S.-kazematten in Nederland zijn gebouwd - die intussen niet alle meer bestaan - en vanwege de unieke relatie met de kazemat Hakkelaarsbrug-Zuid. Beide kazematten moesten flankerend vuur verzorgen voor de kanonkazemat Hakkelaarsbrug-Midden, die inmiddels is gesloopt.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard en laat zich in het veld nog goed herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Kazemat (B)

Functie

Kazemat (B10)

Monumentnummer*: 531318

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 januari 2013
Kadaster deel/nr 82722/179

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Muiderberg Gooise meren Noord-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Muiderberg Betonnen werken Muiderberg

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Muiden C 4307

Omschrijving**

Cluster 1. Tankversperring met duiker.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

TANKVERSPERRING MET DUIKER EN TETRAËDERS als onderdeel van een hindernis in een acces. Tankversperringen waren bedoeld om pantser- of andere voertuigen de doorgang te beletten. Ze werden aangelegd in de mobilisatieperiode 1939-1940. Ze bestaan uit een aantal schuin naar voren, in de grond of beton gestoken, stalen palen (spoorrails of profielstalen balken), veelal puntig. Vanwege deze vorm worden ze ook wel 'aspergeversperringen' genoemd. Deze snel aan te brengen versperringen zijn na plaatsing en verankering moeilijk weer te verwijderen. Bij Muiderberg resteren twee tankversperringen. De tankversperringen liggen ten zuiden en oosten van Muiderberg en vormden de eerste door de vijand te overwinnen obstakels binnen de in 1939-1940 aangelegde versterkingen. Ze dienden ter verdediging van het acces dat werd gevormd door de IJsselmeerdijk en de niet inundeerbare gronden in en rond het dorp. In het verleden lagen er meer tankhindernissen aan deze zijde van Muiderberg, alsmede een antitankgracht. Beide resterende tankversperringen zijn gecombineerd met tetraëders; één ervan tevens met een duiker.

Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Door middel van een ingenieus systeem van sluizen, duikers, dammen, keerkaden, dijkcoupures enzovoort, kon het noodzakelijke waterpeil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd worden. Deels werd daarvoor gebruik gemaakt van bestaande civiele waterhuishoudkundige bouwwerken. Soms werden de werken (sterk) aangepast aan de militaire eisen. Een groot deel van de werken werd speciaal ten behoeve van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebouwd. Eén van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

veelvuldig toegepaste sluistypen was de zogenaamde duikersluis. Dit is een door schuiven afsluitbare koker onder een weg, door een dijk of dam voor het afvoeren of inlaten van water. Via duikers stonden de door (wegen en) kades gescheiden inundatievelden toch met elkaar in verbinding. De metalen onderdelen van de duiker waren in 1986, bij de beschrijving van de provinciale monumentenlijst Noord-Holland, nog aanwezig en waren blijkens een opschrift gefabriceerd door Hayward Tyler Engineers. Dit nog steeds bestaande Engelse bedrijf werd in 1815 opgericht en was vooral gespecialiseerd in de fabricage van waterpompen, hydraulische persen, loodgietersbenodigdheden en dergelijke.

Omschrijving

TANKVERSPERRING MET DUIKER EN TETRAËDERS (restanten) gelegen in de zomerkade nabij het IJsselmeer, ten noordoosten van de wijk Buitendijken te Muiderberg, nabij de Aalscholver. Van de TANKVERSPERRING resteren de betonnen delen op de taluds; oorspronkelijk besloeg deze ook de bovenzijde van de dijk. De constructie is circa 2.40 meter breed en bestaat uit gewapend beton, met daarin twee rijen met rechthoekige gaten. Oorspronkelijk bevonden zich in de gaten naar de oostzijde (frontzijde) gekeerde stalen profielstaven. Deze zijn alle tot op het maaiveld afgezaagd. Aan de voet van de dijk resteert een aantal TETRAËDERS. Tetraëders zijn verplaatsbare, puntvormige betonblokken met vier gelijke vlakken, meestal voorzien van een oog om ze op te hijsen. De tankversperring is gecombineerd met een DUIKER ook wel 'inundatiesluis' genoemd. De duiker bestaat uit een koker die onder de dijk doorloopt, met aan de IJsselmeerzijde een dubbele metalen waterinlaat, afsluitbaar met twee metalen schuiven. Aan de landzijde omgeeft de tankversperring een rechthoekige betonnen lozingskom (waterverzamelbekken). Het inundatiewater kon hierin na opening van de schuiven worden ingelaten en daarna gericht in de inundatiekommen worden ingelaten. Onder de versperring zijn metalen schuiven ten behoeve van de watertoevoer aangebracht.

Waardering

De TANKVERSPERRING MET DUIKER EN TETRAËDERS is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het onderdeel is een voorbeeld van een tankversperring uit 1939-1940 met tetraëders, gecombineerd met een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een als inundatiesluis dienende duiker.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is zeldzaam omdat er relatief weinig herkenbare tankhindernissen resteren, zeker in combinatie met een duiker en tetraëders.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard en laat zich in het veld in zijn oorspronkelijke functie herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Versperring

Functie

Tankhindernis

Monumentnummer*: 531319

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	11 januari 2013
Kadaster deel/nr	82723/26

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Muiderberg	Gooise meren	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
	te Muiderberg, Gooise meren

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Muiden	C			4220
Muiden	C			3367
Muiden	C			3411

*Omschrijving***

Cluster 1. Tankversperring met tetraëders.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

TANKVERSPERRING MET TETRAËDERS als onderdeel van een hindernis in een acces. Tankversperringen waren bedoeld om pantser- of andere voertuigen de doorgang te beletten. Ze werden aangelegd in de mobilisatieperiode 1939-1940. Ze bestaan uit een aantal schuin naar voren, in de grond of beton gestoken, stalen palen (spoorrails of profielstalen balken), veelal puntig. Vanwege deze vorm worden ze ook wel 'aspergeversperringen' genoemd. Deze snel aan te brengen versperringen zijn na aanleg moeilijk weer te verwijderen. Bij Muiderberg resteren twee tankversperringen, waarvan er één is gecombineerd met een kleine inundatiesluis en enkele tetraëders. Bij de andere resteren enkele tetraëders die zijn bedoeld als tankhindernis, maar meer in het algemeen, als (snel plaatsbare en wegneembare) wegversperring. In sommige gevallen werden ze ook van stalen staven (rails) gemaakt. Tetraëders worden doorgaans groepsgewijs geplaatst.

De tankversperringen liggen ten zuiden en oosten van Muiderberg en vormden de eerste door de vijand te overwinnen obstakels binnen de in 1939-1940 aangelegde versterkingen. Ze dienden ter verdediging van het acces dat werd gevormd door de IJsselmeerdijk en de niet-inundeerbare gronden in en rond het dorp. In het verleden lagen er meer tankhindernissen aan deze zijde van Muiderberg, alsmede een anti-tankgracht. Direct aan de voet van de tankversperring ligt een aantal tetraëders en iets noordelijker, onder de dijk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

door, een inundatieduiker.

Omschrijving

TANKVERSPERRING gelegen aan en op de IJsselmeerdijk, ten zuidoosten van de wijk Buitendijken in Muiderberg, nabij de 'Watersnip'. De versperring bestaat uit een circa 1.50 meter brede, gewapend betonconstructie die in de lengte zowel de bovenzijde van de dijk als de beide taluds beslaat. In de betonconstructie zijn twee rijen kleine, rechthoekige openingen aangebracht. De openingen zijn bedoeld voor het plaatsen van stalen balken, met de punten richting het oosten (frontzijde); doorgaans werden H-profielbalken of spoorstaven gebruikt. In dit geval zijn de balken tot op maaiveldhoogte afgezaagd. Aan de voet van de dijk, aan de zuidzijde resteren enkele gewapend betonnen TETRAËDERS. Tetraëders zijn verplaatsbare, puntvormige betonblokken met vier gelijke vlakken, meestal voorzien van een oog om ze op te hijsen.

Waardering

De TANKVERSPERRING MET TETRAËDERS is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het onderdeel is een voorbeeld van een tankversperring uit 1939-1940, gecombineerd met gewapend betonnen tetraëders.

* Ensemble waarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is zeldzaam omdat er relatief weinig herkenbare tankhindernissen resteren, zeker in combinatie met tetraëders.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard en laat zich in het veld nog goed in zijn oorspronkelijke functie herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Versperring

Functie

Tankhindernis